

OJIBWA KİŞİLİĞİ VE KÜLTÜRLEŞMESİ *

A. Irving HALLOWELL

Çev. Seval GÜREL,

Sosyal Psikoloji Asistanı

SUNUŞ :

Günümüzde, toplumsal süreç ve kültürel değişmeler konusunun gittikçe önem kazandığı görülüyor. Yeni durumlar ve farklı yaşayış biçimleriyle karşı karşıya kalan topluluklarda nelerin, nasıl, hangi koşullar altında ne kadar değiştiği sorulurken, bu makalenin yazarı bir araştırma ile nelerin değişmediğine dikkati çekiyor.

Yani, bir topluluğa dıştan bakıldığı zaman göze çarpan değişmelerin, hiç olmazsa bazı durumlarda, yüzeyde kalabildiğine, önceki nüenin bireyde içten içe varlığını sürdürebileceğine işaret ediyor. Bu nüenin, edinilen yeni biçimleri bir kabuk, herhangi bir temelden yoksun bu benimseme çabalarını da bir taklit düzeyine indirebileceğini düşündürüyor.

Bu inceleme, insan karakterinin gerçek anlamda neden her zaman değişemediği sorusuna da kısmen bir cevap sayılır.

Çeviride, «acculturation» terimine Prof. Dr. Mümtaz Turhan'ın kullandığı «kültürleşme» karşılığı esas olarak alındı.

Yalnız, bu karşılık, kültürleşmeye konu olan toplumda daha önce kültür mevcut değilmiş gibi bir çağrışım yapıyor. Çok yakın bir zamana kadar Batıda hüküm süren «ethnocentrism», bu gizli art-anlamın kaynağıdır. Belirli bir kültürün, daha çok egemen bir kültürün, diğerlerinden üstün olduğu önyargısıyla yüklü olan bu terim yeniden alınmalıdır.

(*) A. Irving Hallowell, «Ojibwa Personality and Acculturation», P. Bohannan and Fred Plog, Eds., *Beyond the Frontier (Social Process and Cultural Change)*, Amerikan Museum Sourcebooks in Anthropology, Garden City, New York, The Natural History Press, 1967, s. 226-237.

Aslında bu kavram antropoloji yanında sosyoloji ve sosyal psikolojinin de konuları kapsamına girdiği için çok yönlüdür. Bu bakımından «kültürleşme» karşılığı aynı zamanda yetersiz kalıyor.

«Acculturation» kelimesi, tarafların etken, edilgen ya da eşit; topluluk ya da birey olabilecekleri durumlara değinmiyen, muğlâk ama gerektiği kadar da genel bir kelimedir. Kelimedeki bu genellik, özel durumlara ayrıca adlar yakıştırma yolunu açık bıraktığı için olumludur. Çünkü belirli koşullara işaret eden özümseme (assimilation), bütünleşme ya da kaynaşma (integration) gibi özel durumlara ilişkin kavramlar Batı dillerinde de henüz tamamlanmış değildir.

Yani «acculturation» kavramına öyle bir Türkçe karşılık bulmak gerekiyor ki, bu karşılık çeşitli bilim dalları içinde kullanılırken bir zorluk çıkarmasın; birtakım özel yan anlamlarla yüklü olmayıp yeteri kadar genel olsun; bilinen ve henüz tanımlanması bitmemiş özel durumları dışarda bırakmıyacak bir bütüne işaret etsin.

Bütün sakıncalarına rağmen, genel bir nitelik taşıdığı için, çeviride en çok «kültürleşme» karşılığı kullanıldı. Bunun yanısıra, daha çok özel durumları belirten kültür benimsenmesi, kültür kazanılması, toplumsal kültür karışımı, kaynaşması gibi öneriler de muhtevaya uygun düştükçe kullanıldı.

*
**

Son yıllarda antropolojistler kültürleşme (acculturation) sorunları ya da farklı yaşayıştaki halklar arasında olan temaslar üzerine gittikçe artan bir dikkatle eğilmeye başlamışlardır. Bu tür temasların kültürel sonuçlarının çok çeşitli ve çoğu kez önceden kestirilemez olduğu görülmüştür. Kültürel değişmeler, tek bir halkın, kendi yaşayış kalıbına kolaylıkla uyan ufak birkaç özelliği benimsemesinden, geniş alanlara yayılmış geleneksel kültür şekillerinin etkilenişine, ve başka bir kültürle olan yakın temaslar sonucu halkın yaşantısında görülen köklü biçim değiştirmelere kadar varır.

Şimdiye kadar kültürleşmenin nasıl olduğundan çok, kültürleşme sonucu neler olduğuna bakılıyordu. Birincisi tabii ki çok daha karmaşıktır; çünkü bu süreç, yeni kültür kalıplarının taşıyıcılığını yapan bireylerin türlü alışkanlık, tutum, amaç ve güdülenmelerinde (motivation) yaptıkları uyumları içerir. Çünkü, ilgili bireylerin yaşantısı içinde bu tek tek uyumlar olmasaydı, hiçbir guru-

bun kültür kalıplarında da gözle görülür bir değişiklik olmazdı. Onun için kilit noktadaki sorulardan biri de, bu tür yeni-baştan uyumların (personal re-adjustments) bünye, özellik ve psikolojik derinliğidir. Kültürleşme sürecinin etraflı bir şekilde anlaşılabilmesi, bu yüzden, kültürel olduğu kadar psikolojik bir yaklaşımı da gerektirir. Buna rağmen, kültürleşmede en göze batan psikolojik görünümler bile hâlâ dikkate alınmamaktadır.

Kültürleşme olayının psikolojisini incelemeyi daha da ileri götürürsek, bu kez başka tip bir sorunla karşılaşırız. Bu sorun, kültürle kişilik yapısı arasındaki bağlantıyı inceleyen son araştırmalarla ortaya çıkmıştır. Değişik yaşayış tarzlarına sahip halklar arasındaki temas temel kültürel değişiklikler için bir kaynak oluyorsa, benzer yeniden-uyumlar dizisi sonucunda, etkilenen halkın tipik psikolojik özelliklerinde buna paralel bir yeniden-takımlaşmaların (reconstellation) da söz konusu olup olmadığını sormak yerinde olur. Yani, bir toplumun bireylerinin örnek ya da tipik kişilik örgütlenmesindeki (modal or typical personality organization) değişiklikler, kültür benimsenmesi olayının kapsamına giren yeniden-uyumların ayrılmaz ve öz bir parçası mıdır, yoksa kültür benimsemeleri, belli koşullar altında, kişilik yapısında köklü değişiklikler olmadan gerçekleşebilir mi?

Bir kere, aşağıdaki gibi bir soru ile çözüme giden bir yol tuturamayacağımız açıktır: Kişilik değişmelerini teşvik edici sebepler nelerdir? Yeni tip araçların, yeni bir dilin benimsenmesini ya da halkın yersel misyona katılmasını kolaylaştıran faktör ve koşulları incelediğimiz yolla bu soruya bir cevap bulamayız.

Gerçekten, kişiliğin yapısal temeli değişmek zorunda mıdır, kişiler böyle bir değişimden geçmeden, yeni durumlar içinde, oldukları gibi kaldıkları halde rahat edebiliyorlarsa bir değişme niçin gerekli olsun sorusunu sormak yerindedir. Hattâ, eğer insanda kişilik yapısı çocukluktan edinilmiş ve durağanlaşmışsa ve bilincin denetimi altında değilse, belli bir toplumda görülen kişilik örgütlenmesindeki değişikliklerin, kültürleşme olayının ilk sonuçları arasında bulunacağı hipotezini kabul etmek çok güçtür. Gerçekten bu tür bir psikolojik değişimin üç kuşak geçmeden gerçekleşebileceğini düşünmek bile zordur. Onun için bir kere yerleştikten sonra, kişilik yapısı değişimlere karşı direnç gösterir demek yerinde olur. Eğer durum bu ise, temel hipotezlerimizden biri şu olabilir: Bir toplumdaki örnek kişilik yapısı, değişmeğe zorlayıcı, itici bir takım koşullar olmazsa, devam etmek, durağan kalmak eğilimindedir.

Böylece her kültürleşme olayı (en azından yeni alışkanlıklar edinilmesi ya da yeni tutum ve değerler kazanılması gibi), bir takım psikolojik uyumları içerse de, bu yeni uyumların *kendilerinin*, kişilikteki psikolojik özü içerdiği söylenemez. Demir araçlar, taş-tan yapıları; tüfek, ok ve yayın yerini kolayca alabilir; «pidgin» İngilizcesi, kişilik örgütlenmesine hiç dokunmadan pekalâ öğrenilebilir. O halde şöyle diyebiliriz: Bir gurubun kültürü, bir diğeri tarafından, *bazı* bakımlardan etkilenebilir, ve bu, alıcı durumundaki gurubun kişilik düzeninde bir değişiklik olmadan gerçekleşebilir.

Sorunun can alıcı noktası şudur: Köklü ve derine işleyen psikolojik etkiler olmadan, bir dil diğerinin yerini ne dereceye kadar alabilir; ne dereceye kadar yeni bir dünya görüşü, ya da yeni bir din benimsenebilir; ahlâkî değerler yeni baştan düzenlenebilir; teknoloji ve maddi kültürde önemli değişiklikler yer alabilir? Uçta bir örnek olarak şunu düşünebiliriz. B halkı ile yakın temas halinde bulunan A halkı, yaşayış tarzı bakımından o derece değişmiştir ki, kültür bakımından B'den ayırılmaz olmuştur. Burada pekalâ, A halkının, örnek kişilik yapısının B'dekine eşit olduğu sonucunu çıkarabiliriz.

Fakat, kültür kaynaşmasına uğramış gurupların hiçbirinde bu duruma rastlamak mümkün değildir denebilir. Somut olarak gördüğümüz şey, kültürleşme sürecinin birtakım aşamalı etkileri olduğudur. Psikolojik sorunları karmaşık biçime sokan da budur; hattâ kültür kaynaşmasına uğramış bir gurubu bir diğeriyle karşılaştırmayı da zorlaştırmaktadır. Özellikle, Kuzey Amerika yerlileri ve Avrupalı-Amerikalıların durumunda görüldüğü gibi, uzun bir süre boyunca devamlı temas söz konusu ise, farklı kültür değişim seviyeleri ayırıldilebilmektedir; bu yalnız, farklı kültür formasyonuna sahip değişik kabile guruplarına özgü olmayıp, aynı etnik birliğe bağlı olan ve bir zamanlar aynı yerli kültürü paylaşmış halklarda da görülmektedir. Bir gurubu diğeriyle kıyaslamak için kesin kültürleşme ölçüleri henüz geliştirilmemiş bile olsa, yine de farklı kültür değişim düzeylerini kabaca ayırılmak mümkündür. Eski yerli kültürünü bildiğimiz ve kültür değiştirmede kaynak olarak Batı uygarlığının rol aldığını açıkça gördüğümüz örneklerde bu çok kolaydır. Önceleri meyva toplayıcı bir halk olan ve şimdi oldukça geniş bir toprak yüzeyine dağılmış cemaatler şeklinde yaşayan Ojibwa yerlileri, ortak bir kültür geçmişi olup da şimdi farklı kültürleşme düzeyleri gösteren bir topluluktur. Tabii hiçbirisi dokunulmadan kalmamıştır; Batı kültürüne bütün bütüne kaynaşmış

olanı da yok gibidir. Yalnız Ontari eyaletindeki Ojibwa'lardan bazıları bu duruma yaklaşmış gibidir. Bu iki uç arasında dört kültürleşme aşaması ayırdedilebilir; bu ayırım daha çok edinilen izlenimlere dayanarak ve üzerinde tartışmanın kolay olması amacıyla yapılmıştır.

1. Aşama : Batı Ontario'nun (Kanada) bazı kısımlarından Deer gölü, Sandy gölü gibi yaşayan Ojibwa'lar. Tanıdığım gruplar içinde *en az* kültür karışmasına uğramış olanı bunlardır, ve bunları şimdiye kadar kimse incelememiş gibi, Berens ırmağı yerlileri bile onları «ilkel» olarak adlandırmaktadırlar.

2. Aşama : Berens ırmağının (Kanada) İç Ojibwa'ları ki bunları 1932'de ziyaret etmiştim. Bu yerlilerin bir kısmı Hıristiyan değildir, İngilizce de bilmez.

3. Aşama : Berens ırmağının göl kıyısı Ojibwa'ları. Hıristiyan olmuşlardır; geleneksel ev tipi artık kalmadığı gibi, önceki tören ve kutlamalar da ortadan kalkmıştır. Bölgenin orta kısımlarında yaşayan İç Ojibwa'ların tersine, burada davul sesi hiç duyulmaz. Bir kısmı İngilizce konuşur. Yüzde 20 kadarı beyaz ırkla karışmıştır.

4. Aşama : Flambeau gölü (Lac du Flambeau) Ojibwa'ları (Kuzey Wisconsin). Bunların yüzde 80'ni melezdir. Hemen hepsi İngilizce konuşur; çocukları dört başı mamur bir devlet okuluna devam ederler; bir kısmının radyosu vardır v.b. Bu grup, Wisconsin'de tomruk yapımı sırasında beyazlarla yakın temas halinde bulunmuştur; bugün de kendilerine ayrılan bölge (reservation) yaz mevsiminde turist uğrağı olan alanın tam ortasında kalmaktadır. Yine de küçük bir gurup Ojibwa hâlâ «Midewiwin»den vazgeçemmiştir.

Kültürleşmenin Ojibwalar üzerindeki psikolojik etkisi ne olmuştur? Hangi bakımlardan atalarına benzer ya da onlardan ayrılırlar? Kültür değişiminin bu aşamalarının birinde, geçmişle tam bir psikolojik kopma olmuş mudur, yoksa kişilik yapısında gözle görülür bir psikolojik devamlılık var mıdır? Kültür değişimi sürecinin içerdiği psikolojik yeniden uyumlar, söz konusu bireyin kişilik örgütlenmesinde köklü değişiklikler olmadan gerçekleşebilir mi? Kişilik yapısında bir takım nitelemeler, ayarlamalar oluyorsa, bunların mahiyeti nedir? Bu insanların, doğrudan doğruya, davranışları nasıl etkilenmektedir?

Bu tür soruları cevaplandırmakta karşılaşılan gizli zorluklardan biri, bir insan gurubunun, ya da gurubun bir kesiminin -erkek, kadın, çocuk olarak- kişilik konusunda güvenilir ortak bir tablosu-

nu çizecek güçte gerekli bilgiyi ve gurup-içi değişkenliği üzerine yeterli verileri elde edebilmektir. Çalışmalarında Rorschach ve TAT gibi projektif tekniklerin çok yararlı olduğunu farkettim. Çünkü bu teknikler, farklı türde gözlemlerle korrelasyonu yapılabilecek bağımsız psikolojik verileri sağlarlar.

Bir başka yöntembilim zorluğu da, kişilik örgütlenmesindeki değişimleri ölçebilmek için, belli bir psikolojik temel-çizgisi (base-line), bir başlangıç noktası saptamak gereği idi. Toplumsal kültür karışımına uğramış bir yerli gurubunun kişilik yapısı üzerine güvenilir bilgiyi elde ettiğimizi düşünelim. Bu psikolojik tablonun, kültürleşme süreci içinde bir aşamaya mı bağlı olduğunu, yoksa kültür değişimi olmadan önce bu etnik gurubun insanlarını tanımlayan kişilik örgütlenmesinin, kültür değişimi olduğu zaman doku-nılmadan mı kaldığını nasıl söyleyebiliriz? Yani, temastan önceki devreyi ya da ona en yakın anlamda bir psikolojik temel çizgisini belirtmeden, kişilik yapısında bir değişme, süreklilik ya da uyumun söz konusu olup olmadığına nasıl ve neye göre karar vereceğiz?

Son birkaç yıl içinde Ojibwalar üzerinde yaptığım incelemelerde yukarıda değinilen sorunlar üzerine eğilirken aşağıdaki şu yolları kullandım :

a) Belirli bir noktadan sonraki değişiklikleri ölçmede yararlı olacak bir çeşit psikolojik temel çizgisi elde etmek için, 17. ve 18. yüzyıllarda Eastern Woodlands'deki yerlilerle yakın ilişkide bulunmuş kimselerin gözlem raporları incelendi. Psikolojik bir anlam yaratabilecek gibi görülen genellenmiş «karakterolojik» bir tablo elde edildi. Kısaca özetlenirse, tipik özellikler gösteren kimselerin bir psikolojik tablosuydu bu : Duygusal kısıtlanma (emotion restraint), sevinç ya da kedere kayıtsızlık (stoicism), işkence altında tahammül ve metanet (fortitude under torture), kişiler arası ilişkilerde tüm saldırma (aggression) ifadelerinin durdurulması, kızgınlığa kışkırtma (provocation to anger) karşısında kültürün zorladığı bir itidal ve sevimlilik (amiability), ve dostlarını açıkça eleştirme isteğini bastırma. Bu psikolojik görünümün bütünü, endişenin bir kabarışını, doluşunu (suffusion in anxiety) ima ediyordu - güçlük ne olursa olsun bunu karşılamakta yeterli metanet standardını tutturamama endişesi, başkalarında hoşnutsuzluk ve kızgınlık uyandırma endişesi. Bu tip durdurma şekli, yüksek bir yasa-otoritesinin yokluğu ile birarada bulunuyordu; ve, reislerin gücünün çok az olmasına rağmen, açıktan açığa çatışmalar enderdi.

Fakat üstü örtülü bir şekilde yapılan iftiralar, durdurulmuş saldırma dürtülerinin (inhibited aggressive impulses) değişmez ifade-siydi. Gizli (covert) saldırının kurumlaşmış bir aracı da vardı : Büyücülük.

Yüksek derecede kurumlaşmış, mükâfat ve ceza mercileri olmadığı için, bireyler en çok içe yerleşmiş (internalized) bir vicdana göre hareket ediyorlardı. Bu içe dönük (introverted) bir durum gösterir; kişiler birbirlerine karşı fazlasıyla duyarlıdır, çekingen bir dostluk gösterirler, kendilerini sihir yoluyla tehdit edebilen bu diğer insanlara karşı ihtiyatlı davranırlar. Önemsiz bir ters cevap kafalarında bir küçümsenme biçiminde yorumlanabilir. Açıktan açığa, güvenli ve gerçekten dostça bir temele oturan ilişki ve alış-verişlerin bu kadar az olması ile kişiler arası ilişkilerde bir yansıtma (projection) görülür.

b) 151 Norschach kayıtlarından -102 yetişkin, 49 çocuk- oluşmuş bir örneklemin biraraya getirilmesi ve yorumu ile güçlenen bir alan araştırması, birkaç yıllık bir süre içinde Berens Irmağı Ojibwaları arasında yapıldı; ve araştırma, bu yerlilerin kişilik tanımlamasında (personality characterization) temel olarak alındı. Sonuçlar, önceki gözlemcilerin raporlarının incelenmesinden çıkan sonuçlara benziyordu. Bu yerlilerin ulaştığı kültürleşme düzeyinin (2 ve 3), onların kişilik örgütlenmesinin tipik görünümüleri üzerinde etki yaptığını düşündürecek hiçbir belirti yoktu. Fakat, daha önce de söylendiği gibi, bu guruplar arasında kültürel bir yokuş (gradient) farkedilmişti. Winnipeg gölü yakınlarında yaşayan (göl kıyısı gurubu) ve beyazlarla daha yakın ve sürekli ilişki kuran yerliler, ırmağın 100-200 mil kadar yukarısında yaşayan yerlilerden (İç Ojibwalar) daha çok kültürleşmiş bulunuyorlardı.

c) Bütün bu gözlemlenebilen kültür farklılıklarından ötürü, ikinci adım, bu guruplar arasında (2. ve 3. aşamalar) paralel psikolojik farklar da olup olmadığıydı. Bu amaç için, iki gurup yetişkinlerinin Rorschach tutanaklarının ayrıntılı bir incelenmesi ve karşılaştırması yapıldı. Belli bir takım farklılıklar kolayca görülüyordu. Göl kıyısı yerleri cevaplarını, İç Ojibwalardan daha çabuk veriyorlar, böylece beyazların standartlarına daha çok yaklaşıyorlardı. İç bölgelerde yaşayan yerlilerin genel olarak içe dönük bir görünümde olmasına karşılık, göl kıyısı yerlilerinin daha çok dışa dönük bir uyum geliştirdiklerini düşündüren belirtiler vardı. Bu çalışma sonuçlarının yazıldığı raporda bu farklar üzerinde durulmuştu, çünkü çalışmanın bir amacı da Rorschach tekniğinin yeteneklerini saptamaktı. Fakat makalenin aslı, özellikle iki gurup-

taki Rorschach faktörlerini veren grafik incelenirse görülecektir ki, her iki gurupta kişilik özü aynıdır. Köklü hiçbir psikolojik atlama olmamıştır. Bir dereceye kadar bir nitelenme görülmekle birlikte, kişilik yapısında esaslı bir devamlılık vardır. Özellikle anlamlı olan nokta ise, bu nitelenmelerden bir kısmının kişilik yapısında, nevroz olmasa bile bazı ciddi gerginliklerin gelişmekte olduğunu düşündürmesidir.

Buraya kadar yapılanlara dayanarak şu sonuçlar çıkarılabiliyor: (1) Berens ırmağı yerlilerinin -bütün olarak ele alınırsa- kişilik yapıları sadece Ojibwaların değil, bütün diğer Eastern Woodlands yerlilerini tanımlıyan örnek kişilik yapısının aynıını değilse bile yakın bir şeklini gösteriyor. (2) Bu kişilik yapısında köklü bir değişiklik olmadan önemli ölçüde bir kültür değişimi (örneğin 3. aşamada) olabiliyor. (3) Bu ana kadar incelenenler içinde en çok kültür değişimine uğramış olan gurupta, kültürleşmenin gerektirdiği uyumlar tipik kişilik yapısında nitelermelere götüren basınç ve gerilimler yaratmıştır. (4) Bazı kişiler, özellikle kadınlar, mükemmel sosyal ve psikolojik uyum yaparken, özellikle erkekler arasında, uyumda çok daha az başarılı olan kimselere de rastlanıyordu.

d) İlginç bir başka araştırma da, 1946'da Flambeau gölü Ojibwaları arasında yapılandır. Geçen yaz oraya yaptığım kısa ziyaret sırasında izlediğim, kültürleşme sonucu yaşayış tarzlarında olan etkilenme beni düşündürmüştü. Berens ırmağı yerlileri, bunlara kıyasla dokunulmadan kalmış gibiydiler. Flambeau yaşlılarıyla yaptığım konuşmalarda farkettim ki, benim bizzat gördüğüm bazı şeyleri onlar sadece duymuşlardı. Şunu söylemek zorundayım ki, burada açıklanan sonuçların tam tersinin çıkacağını sanmıştım. O sıralarda Flambeau yerlilerinin Kuzey Ojibwalardan tamamen farklı bir kişilik tablosu çizeceğini ve bunun beyaz Amerikalılar tarafına doğru yatık (skewed) olacağını tahmin ediyordum.

Northwestern Üniversitesinden beş öğrenci, Chicago üniversitesinden de bir öğrenci alarak ilgili bilgileri toplamak üzere bölgeye gittim. Birçok şey yanında, cemaatin iyi bir Rorschach örnekleme yapıldı. Tutanakların elde edildiği 238 denek, nüfusun yüzde 29 uydü. Denekler içinde her iki cinsten yetişkin ve çocuk vardı. Yaş aralığı 6 ile 70 yılları arasındaydı. Bundan başka, çocukların iyi bir TAT örnekleme alınıp bu konuyla ilgili olmıyan başka veriler de toplanmıştı.

Chicago Üniversitesinden Mr. William Caudill çocuklar üzerinden topladığı TAT malzemesi sonuçlarını kısa bir şekilde yayımla-

di. Vardığı en anlamlı sonuç Flambeau çocuklarının, yukarda bahsedilen daha az derecede kültürleşmiş Ojibwalarla aynı temel «karakterolojik» yapıya sahip olmalarıydı. Caudill'in bu bulgusu özellikle ilginçtir. Çünkü denekler yetişkinler değil, 6 ile 16 yaşlarındaki çocuklar arasından seçilmişti. Akla ilk gelen, Ojibwa dilini konuşmayan ve bu dili hemen hiç anlamayan bu çocukların tipik yerli tablosu çizmeyecekleriydi. Henüz yayımlanmayan ve Northwestern Üniversitesinden Mrs. Blanche Watrous tarafından Flambeau çocuklarından alınan paralel Rorschach sonuçları da Mr. Caudill'i doğrulamaktadır. Mrs. Watrous'un elde ettiği veriler, bundan başka, Berens ırmağı çocuklarının tutanak dizisi ile incesi incesine karşılaştırılabilir. Geçerli matematiksel yollarla, birbiri ardından gelen yaş basamaklarında görülen benzerlik ve ayrılıkların anlamını belirtmiştir.

Flambeau çocukları üzerinde yapılan bu iki çalışma, sözü edilen diğer verilerle birlikte, aynı yönde oldukça hacimli bir delil yığını sağlamış oldu — kökeni yerli olan, ve şimdiye kadar incelenmiş kültürleşme aşamalarının hepsinde açıkça farkedilen bir Ojibwa kişilik takımını (personality constellation) tanımlıyacak kadar yeterli, değişmez bir psikolojik nitelikler özü. Bu sebepten, söz konusu Ojibwaların tümü, meslekleri, giysileri ne olursa olsun, İngilizce konuşsun konuşmasın, ırkça karışmış bile olsalar psikoloji açısından hâlâ yerlidirler. Kültür bakımından kültürleşme aşamalarında «yükseldikçe» beyazlara gittikçe daha çok benziyorlarken, paralel yönde ve köklü bir psikolojik atlama olduğunu gösteren bir belirti yoktur. Onun için, kültürleşme sürecini kültürel bir izafet çerçevesi içinde tanımlamaya bütünüyle yeterli olan «aktarma» (borrowing), «yayıma» (diffusion) gibi terimler, bu süreç psikolojik bir izafet çerçevesi içinde değerlendirildiği zaman uygun düşmeyip yanıltıcı olmaktadır. Hiç değilse anlatılan durumda Ojibwalar, teşhis edilebilecek hiçbir psikolojik özellikler takımı «aktarmamış», ya da bu özellikler beyazlarla olan temasları sonucu onlara «yayılmamıştır».

Bütün veriler, kültürleşme aşamalarının ampirik kılavuzu olarak kullandıklarından çok daha karmaşık psikolojik süreçlerin geçerli olduğunu göstermektedir. Bundan çıkan sonuç şudur: Olanları tasvir etmekle, kişilik uyumu ve kişilik örgütlenmesine ilişkin olgulara doğrudan doğruya temas etmiş olmuyoruz.

Bu karmaşık psikolojik problemin mahiyetini belki en iyi, verilerdeki bir başka temel noktayı açıklığa kavuşturmakla belirleyebilirim. Daha önce söylediğim gibi, bütün bunlar Ojibwalar ara-

sında geleneksel bir kişilik yapısının değişmeden kaldığını gösteriyorsa da, bu, kültürleşme sırasında hiçbir psikolojik nitelenme olmadı demek değildir. Aslında tam tersi olmuştur. Kişilik yapısı katı değil, dinamik bir kuruluştur. Bireylerin yapmakta oldukları gerçek yaşam-uyumları açısından bakıldığı zaman, bütün deliller henüz toparlanmadığı halde, bu uyumların mahiyeti ve dinamizmi oldukça açıktır. Bütün Rorschach verilerinde ortak bir yönelim (trend) olması da ayrıca çarpıcı bir bulgu sayılmalıdır. Göl kıyısı yerlilerini iç bölgelerin Brens ırmağı yerlileriyle, ya da Flambeau çocuklarını bir bütün olarak kuzey çocuklarıyla, ya da Flambeau yetişkinlerini Berens ırmağı yetişkinleriyle karşılaştırsak bu ortak yönelim açıktır. Edinilen izlenim, kültürleşmenin farklı basınç dereceleri altında fonksiyonel esneklik sınırlarına itilmiş bir kişilik yapısıdır. Örneğin, ikinci aşamadaki yerlileri (iç bölgelerin Berens ırmağı gurubu), dördüncü aşamadaki yerlilerle (Flambeau) karşılaştıracak olursak, bu sonuncularda, kuzey gurubunun psikolojik tablosunun «geriye-dönük» (regressive) bir şeklini buluruz. Kuzeyde, bireyin uyumuyla olumlu bir biçimde ilgili olan birçok psikolojik nitelik, Flambeau'da olumsuz bir rol oynayacak şekilde abartılmıştır. Örneğin, kuzeydeki genel içe dönük denge, eski kültürün inanç sistemi ve diğer yanlarıyla tamamen kaynaşmış durumdadır. Flambeau'da, böyle bir uyumun olumsuz etkisinin bulunduğu koşullar altında, bireylerde daha ileri derecede bir geri çekilme (withdrawal) görülebilir.

Flambeau'da ne olmuştur sorusu şöyle cevaplandırılabilir: Flambeau'daki kültürleşme süreci öyle bir ortam yaratmıştır ki, kişilik yapısı, yeni ya da pozitif düzeyde bir yeniden-bütünlenmeye gideceği yerde parçalanma durumundadır. Birey psikolojik bakımdan, gerisin geriye, sözgelimi topukları üzerine savrulmuş gibidir. Eksiksiz bir psikolojik olgunlaşma için birey, hangi toplumda olursa olsun gerekli olan kültürel dayanak noktasından yoksun kalmıştır. Kuzeyde elde edilen Rorschach verilerine bakarak bu psikolojik olgunlaşma süreci için basamakların neler olduğunu anlayabiliriz. Flambeauda yetişkinlerden elde edilen test sonuçlarının, çocuklardan elde edilen sonuçlara benzer olması çok çarpıcıdır. Bu şu demektir: Kişilik yapılarındaki gerileyici yönelim, şu anda maruz kaldıkları koşullar altında, Flambeau yetişkinlerinin «optimum» uyum yapımlarını imkânsızlaştırıyor. Bu bakımdan genel olarak oldukça iyi bir uyum yapmış olan iç bölgelerdeki Berens ırmağı gurubuna, bir karşısav (antithesis) oluyorlar. Flambeau'daki durum, psikolojik kaynakların içte çok az bütünlenmiş olduğunu gösteriyor. Eski kültürde bu uyum, bu bütünleşme, doğa üstü güçlerin doğrudan

yardımı yoluyla kendine-dayanmaya (self-reliance) öncelik tanıyan, geleneksel türde dinsel bir inancın sağladığı psikolojik güç ile başarılıydı. Yüzeyle benimsenmiş Hıristiyanlıkta, bu yukardakinin yerini gerçekten tutabilecek birşey bulunamadı. Bu, Flambeau'da bazı yerlilerin geleneksel günümüzdeki «Midewiwin»den niçin hâlâ medet umduklarını belki açıklayabilir.

Zaten eski Ojibwa karakterinin kendisi, maksimum içsel-denetim (inner control) gerektiren bir psikolojik temel üzerine kurulmuştu; çünkü toplumsal örgütlenme bakımından ileri derece kurumlaşmış dış denetim ve yaptırımlar yok gibiydi. Ojibwaların bu psikolojik özelliği, geneleksenel toplumun «sosyal atomizm» denen temelini de teşkil etmektedir. Bu içsel denetim hâlâ varolduğu halde, gerileyici bir biçimde nitelendiği için kolayca yıkılabilmektedir. Bunun delilleri de Flambeau bölgesindeki olaylar ve davranışlarda, sarhoşluğun ve gençlik suçlarının son derece artmış olmasıdır. Bu tür davranışlar, bireylerde hüküm süren korkunç bir psikolojik çatışmanın göstergesi olarak yorumlanabilir. Bu çatışma, yukarıda sözü edilen geriye dönmenin sebep olduğu iç-kaynaklardaki kıtlık yüzünden, bireylerde doğan çaresizlik duygusuyla başedilmek için bir çabalamadır.

Bireyler, kültürel bakımdan açıkça belirlenmiş değerler verebilmekten çok uzak, kendilerine gerçekten maledebilecekleri ve psikolojik bakımdan önemsiyebilecekleri amaçlar gösteremiyen bir ortam içinde, bir yaşama savaşı sürdürmektedirler. Bundan ötürü, dışardan bakılınca ileri diye derecelendirilen kültürleşme aşamaları aldatıcıdır. Bu insanlar psikolojik açıdan henüz «yeteri kadar kültürleşmiş» sayılmazlar. Şu anlamda sayılamazlar: Batı uygarlığının varolan şekliyle olagelmiş temasları, onlara sayısız kültürel nitelikler kazandırmışsa da, kişisel uyuma yetecek bir temel kurmaya yarıyan psikolojik araçları bugüne kadar sağlayamamıştır.